

Организација судова до Устава РС 1992.

Законом из 1945. су формирани средски (котарски) и окружни судови, врховни судови народних република и Врховни суд АП Војводине и Врховни суд ФНРЈ, као највиши орган правосуђа у ФНРЈ.

Од тог времена до 1955. није се битно мењала организациона структура народних судова. Мењана је повремено њихова надлежност, садржај и начин рада.

* * *

Законик о кривичном поступку из 1953. предвиђао је извесне случајеве када су Врховни судови судили у трећем степену. Заправо, ти судови су судили у трећем степену и у случајевима када су решавали о захтевима за заштиту законитости уложеним против правоћних пресуда другостпених судова. Врховни судови су имали право делегације надлежности и деволуције свих предмета у поступку.

Значајан акт којим је ојачана законитост на подручју државне управе је Закон о управним споровима, од 23. априла 1952. године, на основу кога је у надлежност врховних судова стављена контрола законитости управних аката.

* * *

Уставни закон из 1953. године није се у већој мери бавио судством и јавним тужилаштом, али то не значи да није било никаквих новина и промена. Највиши суд у земљи је преименован у Савезни врховни суд; утврђена је надлежност Савезне народне сакупштине за бирање и разрешење судија овога суда, а такође и надлежност ове скупштине за искључиво законодавство о судском и управном поступку, о управним споровима, о извршењу казни и мера безбедности, о уређењу судова и арбитраже, кривични законик и сл.

* * *

Током 1954. године донет је Закон о судовима, као и Закон о привредним судовима и Закон о војним судовима.

Редовни судови опште надлежности (средски, окружни и врховни судови) надлежни су да суде у свим кривичним и грађанским предметима и управним споровима који нису стављени у надлежност привредних и војних судова. Привредни и војни судови суде само у одређеним врстама спорова и одређеним лицима.

* * *

Док би код врховних судова република и уз знатну децентрализацију ипак остао у њиховој надлежности знатан број жалбених предмета и управних спорова, рад у тим судовима, па и српском Врховном суду, и даље је вршен кроз већа у склопу одељења - за кривично, имовинско и статусно, привредно и одељење за управне спорове.

* * *

Устав из 1963. године правосуђу је посвећивао више пажње од ранијих устава, али ипак није успоставио крупније промене. Међутим, Устав је задржао облик правосуђа који је одговарао дотадашњем „етатистичком“ федеративном државном моделу. Специфичност тог устава је што он уводи као уставну функцију контроле уставности и законитости и поверава је уставном судству. Њиме је укинута Врховни суд АП Војводине, а основана су одељења Врховног суда за Војводину и Космет.

* * *

Амандманима из 1968.године истакла је поново важност законодавства републике и аутономних покрајина, у којима су поново конституисани врховни судови Војводине и Косова. Назив Космет за подручје Косова и Метохије се није појављивао до Устава из 1992.године.

Амандманима из 1971. године уведен је „републички карактер правосуђа, тј. даља децентрализација надлежности у законодавној области правосуђу. Правосуђе су уређивале републике и покрајине својим прописима. Тиме је нестао јединствени правосудни систем.

* * *

Устав из 1974. године утврдио је нека битна начела правосуђа: уставно начело независности судова, начело легалитета, федерално начело, обавеза праћења и проучавања друштвених односа и појава, уставни принцип јавности, начело зборности – колегијалности, начело учешћа радних људи и грађана у суђењу, начело изборности, начело судског имунитета, начело о посебној етици судског позива, начело двостепености, начело искључиве судске надлежности, начело о важности и извршности судских одлука, начело једнакости грађана пред законом, начело слободне употребе свог језика и писма итд. Ове и друге уставне одредбе и принципи доследно су разрађени у одговарајућим законским и другим прописима.